

Nacsinák Gergely András

SZAVAK SZAKADÉKA

2018-05-16 | ESSZÉ



*„A szavak, a szavak a versben.
Szinte-szinte nincs is ennél fontosabb,
ha költészetről beszélünk.”**[1]***

Szöszmötölés. Piszmogás. Molyolás. Vagy szöttyögés? Igen, azt hiszem, ez volt az.

Így hívta a Tanár Úr a filológiai aprómunkát. A pepecselést, maszatozást, tipródást, ami óhatatlanul bekövetkezik egyszer-másszor fordítás közben. Amolyan rétestészta-módra nyúló időszakról van szó, amely napokra, vagy akár hetekre is megakaszthatja a munkát: az ember váratlanul elakad, előbb töpreng, kísérletezik, szótárakban bogarász, ismerőseit nyaggatja, aztán mély sóhajjal lapátolni kezd, szógyökök, etimológiák mélyére ás, hogy aztán egy ponton túl egyszerűen belezuhanjon a szavak szakadékába. Van, hogy csak hónapok múlva kerül elő, fáradtan, viharverten, hajában betű-törek, körme alatt versmorzsalék, és így jön, mindösszesen egy nyavalyás szóval a hóna alatt, de diadalmas vigyorral a képén, mint aki valami nagy dologra jött rá. Mint aki aranyércre bukkant a nyelv irdatlan tárnáiban, és most gazdagnak hiszi magát.

Ebből is látszik, hogy a betűvető milyen egy élhetetlen alak.

szép és veszélyes

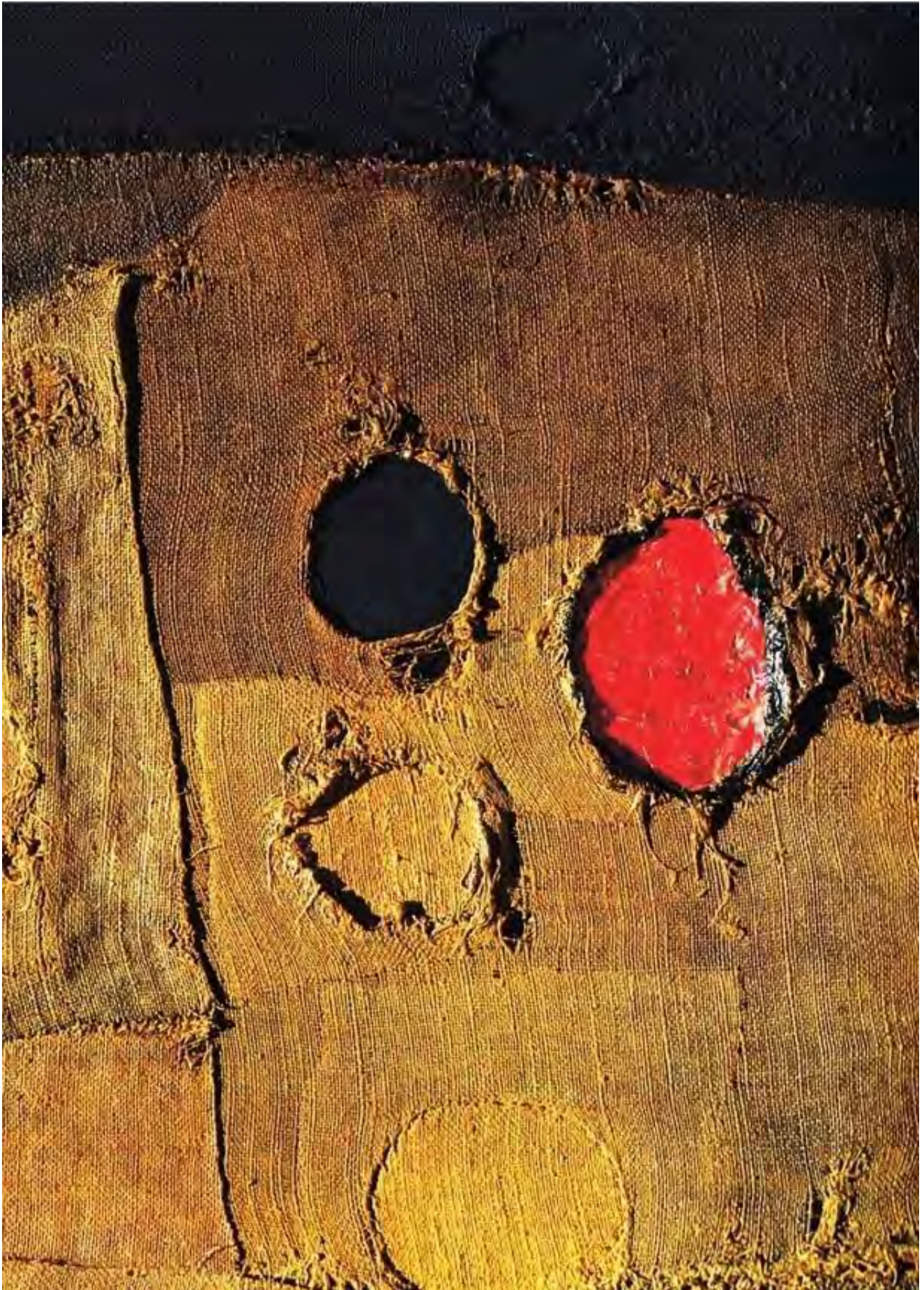
Aztán van úgy is, hogy másvalaki nyomában járjuk e félhomályos kavernákat, egy vagy több szellemalakot követve, abban a reményben, hogy így majd jobban értjük Őket, akik annyi szép és veszélyes dolgot tudtak mondani (vagy annyi veszélyes dolgot mondtak el szépen). Hátha titkaik legalább egy törtrésze kileshető, s a termeknek, ahol ők bolyongtak, s amelyekben bizonyára felhalmozták kincseiket, legalább egy s más sarka bevilágítható. Meg aztán kaland ez is, habár betű-kaland, papiros-útvesztőkben, de azért kaland és utazás. A betűvető úgy érzi, van itt valami valós kockázat, van tét és van nyereség. Még ha csak belül zajlik is mindez, mások számára járhatatlan, mi több, nemegyszer láthatatlan vidékeken. Időnként pedig egy-egy ilyen szóbarlangász, vers-vájár nekidurálja magát, és próbál számot adni arról, mit talált. Mint éppen most én is.

*

A szakadék ezúttal Yeats nyomában járva nyílt meg alattam, pontosabban az ő nyomdokain járó, őt fordító Jékelyt követve. A híres Bizánc-versekkel piszmogtam (szöszmötöltem? vacakoltam?), amikor egy ponton váratlanul eltűnt lábam alól a talaj, és hetekre eltűntem vele magam is. A verem ezúttal négybetűs volt, és a *Hajózás Bizáncba* harmadik versszakában rejtette el alattomosan a költő. *Come from the holy fire, perne in a gyre*, hívogatja az „Isten szent tűzében álló” bölcseket Yeats, abban a hiszemben, hogy ők majd segítenek kievickélni valahogy a halandóság mocsarából.

„Kik Isten szent tűzében állotok,
bölcsek, a fal arany mozaikján,
a szent tűzből peregve szálljatok,
lelkem énekmestert ugyan kíván!
Szívjátok fel szívem; vágyban sajog,
s halandó testhez kötve mostohán,
nem ért ahhoz; vigyétek hát ti be
a halhatatlanság remekibe!”**[2]**

A *perne in a gyre* talányos képének magyar megfelelőjeként áll itt a „szent tűzből peregve szálljatok”. A *gyre* láttán már meg sem rezzentem, tapasztalatból tudtam, hogy Yeats költészetében ez a szó afféle gorgófő – aki csak ránéz, megkövül; hetekre, ha nem hónapokra lebénul, szellemi paralízis lesz úrrá rajta, miközben dermedt ujjal matat hold-táblázatok, kronológiák és hermetikus ábrák közt, igyekezték kiókumlálni, vajon mi köze lehetett Yeats fejében a bölcseknek az óceánmélyi örvényekhez (*gyres*), a körkörös mozgáshoz (*gyring*), és ennek az egésznek az emberi történelem periodikáját a színtalpak mögött meghatározó, láthatatlanul forgó kúpokhoz. Léven világképének egyik alappillére, Yeats több versében is felbukkan ez a szó, és *A Vision* című traktátusának tetemes része is ezt bogozza-magyarazza. Annál ravaszabb a Bizánc-vers, hisz mindenki a grandiózus *gyre*-ra figyel, miközben alig valaki szentel figyelmet az árnyékában szerényen meghúzódó *perne*-nek. Nekem sem szúr szemet, ha egy pillanatra, csak egyetlenegyre, nem tűnődöm el, hogy a *perne in a gyre*-ből ugyan hogy lett Jékely kezén „peregve szálljatok”. De eltűnődtem.



Gyanútlanul felütve a *Penguin Classics*-féle Yeats-kötetet a jegyzeteknél (ezüst kötés, címlapján szirtfokon derengő magányos torony), bogarászni kezdtem, mit is jelenthet a *perne*. Magyarázat gyanánt egy idézet szerepelt, magától Yeats-tól. Elolvastam, és legott a szavak tárnáinak mély, és ugyancsak fénytelen bugyrában találtam magam, lehetséges jelentések, talányos etimológiák, gazdátlanul kóborló szavak árnyai között, ahol az elhullajtott és foszladozó szótár-lapokból ítélve már mások is próbáltak eligazodni előttem.

„Sligóban, még gyermekként, a nagyapám fái fölött gyakran láttam egy vékonyka füstoszlopot az „orsómalomból” (pern mill), és azt mondták, a pern egy másik szó a spulnira – ahogy én ismertem –, amire a fonalat feltekerik. A kémény nem látszott a fáktól, és olyan volt, mintha a füst egyenesen a hegyből szállna föl...”[3]

Ha ez így van, a kérdéses szópár, a *perne in a gyre* nagyjából azt jelentené: „orsó az örvényben”. Vagy „orsó a kúpban”. A bölcsek, akik isten szent tűzében állnak, akár kúpban a spulni. Esetleg mint orsók az örvényben. Kíváncsi volnék, Jékely mennyit ült ezen. Az idézetet az írországi gyermekkor füstoszlopáról (igaz is, mi lehet az a *pern mill*?) alighanem ő is ismerte, hisz kivétel nélkül mindenki ezt citálja a *Hajózás...* harmadik szakaszához érve, de nem hiszem, hogy sokkal okosabb lett tőle. Talán az orsó – vagy cséve – forgásának képét hívta elő képzeletében ez a szó, s ha tudta, milyen kozmikus jelentőséget tulajdonított Yeats az ellentétes minőségek közti örvény-mozgásnak (*gyres*), könnyedén sugallhatta neki e szó-pár a „pörgés az örvényben” képét. Habár van még egy *locus classicus* (ezt már nem idézi mindenki), ahol Yeats az emberi szellem jelen állapotáról elmélkedik:

„Ha visszagondolok arra, hogy Shelley értelmünket ‘ama tűz tükrének’ hívja, ‘amely után mindnyájan sóvárgunk’, nem tudom nem feltenni a kérdést, amit mindenki feltesz: Mi vagy ki törte darabokra ezt a tükröt? Ahhoz az egyetlen személyhez fordulok hát, akit megismerhetek: önmagamhoz, és elkezdem ismét felgombolyítani a fonalat az orsóra (to wind the thread upon the pern again).”[4]

a szó-vadász

Ez eddig alkalmasint nem tűnik különösebben bonyolult ügynek, legalábbis nem olyan labirintusnak, amely huzamosabb ideig marasztalná az embert. Az igazán veszélyes nem is a *pernégy* betűje, hiszen tiszta sor, hogy *orsóról* van itt szó, még ha valami népies vagy netán ír dialektusban mondva is (habár a *pern mill* továbbra is megfoghatatlan dolog), hanem az az ötödik betű, amely fölött a magyarázatok és lábjegyzetek rendre elsiklanak.**[5]** Yeats ugyanis a versben *perne-t* írt, nem pedig *pern-t*, mint az összes többi idézett helyen. Ritkán használt, obskúrus szavak esetében persze ennyi eltérés nem meglepő, aki észreveszi – ha egyáltalán szemet szúr – gyorsan napirendre is tér fölötte. A szó-vadász azonban rosszat sejt, bár tapasztalatból tudja, hogy ósdi kifejezések időnkint épp annyira hajlamosak az alakváltásra, mint egyes mitologikus bestiák, hogy annál nehezebben lehessen a nyakon csípni őket. Ugyanúgy tudja azonban azt is, hogy Yeats nem szokott *véletlenül* mást írni, már csak azért sem, mert a *Hajózás...* alighanem az egyik legtöbbet javított verse: aki úgy képzei, hogy a költő rendszeren az ihlet egyetlen felvillámló pillanatában tünde könnyedséggel robbant ki a világba remekműveket, nézzen csak utána *emennek*, és látni fogja, milyen kínkeserves munkával sajtolta ki versét Yeats a vonakodó múzsából. Az első szövegváltozatokban (Yeats megtette a filológusoknak azt a ritka szívességet, hogy piszkozatait nem dobta el) a ritmuson és a rímképleten kívül gyakorlatilag semmi sem emlékeztet a későbbi versre; aztán megjelennek egyes szavak, de nem a helyükön; majd fél- és egész sorok fokozatosan kerülnek abba a viszonyba, ahogy a kész műből ismerjük őket, és így tovább, míg össze nem áll a négy stanza. Kizárt, hogy ilyen körülmények közt Yeatsnek ne tűnt volna föl, hogy egy szót nem úgy írt, mint egyébkor szokott. Nem, ez nem a *pern*, ez egy másik szó – de ha így van, mit jelenthet?

Akkor ébredtem rá, hogy nem vagyok egészen egyedül: legalább egy gyakorló irodalmár – valahol New Englandben – már egyszer vállalkozott arra, hogy fényt derítsen ennek a különös mutációnak az eredetére.**[6]** Kezdetként bevette magát az Általa Fellelhető Angol Nyelvi Szótárak erődítményébe, azzal az eltökélt szándékkal, hogy addig elő sem jön onnét, míg a *pernenyomára* nem bukkan. Erőfeszítéseit félig-meddig koronázta siker. Félig, mert ilyen szót egyetlen szótárban sem talált; ezalatt

viszont a nyelv új és új járataira, s benne hipotetikus jelentések egész sorára bukkant, amelyek közt lehetséges, valószínűtlen és meghökkentő felvetések egyaránt szerepelnek.



A Dartmouth College egy filológusa elképzelhetőnek tartja például, hogy Yeats, aki előszeretettel használt archaizáló kifejezéseket, latin szavakat, itt kimondottan egy latin ige, jelesül a *perneo* (lepereg, lefejt) felszólító módú alakját használja – ami éppenséggel *perne-* s ami tökéletesen harmonizál a szomszédos verssorok *imperativusaival* (*come from the fire... be the singing masters...*). Ha túltesszük magunkat azon az apróságon, hogy Yeats vajon mi okból illesztett volna egyetlen árva latin szót a máskülönben veretes angolságú költeménybe, úgy a talányos szókapcsolat ezt jelentené: „Bölcsek, kik Isten szent tüzében álltok... forogjatok elő/ pörögjete ki az örvényből”. Eltekintve az orsó-módra pörgő egyházatyák mulatságos látványától, ez a kép meglehetősen közel van a Jékely-fordítás sugallta képhez („szent tűzből peregve szálljatok”): mégsem hiszem, hogy Jékely azért választotta a fenti

megoldást, mert ő is a latin igét ismerte fel a szövegben. Habár ki tudja. Mégis valószínűbb, hogy a *perne*ből lett a régi angolban *pern*, ami egyes tájakon orsót vagy csévét vagy spulnit jelentett; ám, hogy a dolog még csavarosabb legyen, a nagy angol értelmező szótárak szerint mindezeket a *pirn* jelenti, amelyet esetenként *pirne*, *pyrne*, vagy *pyrn* alakban is használnak. Mindenesetre sohasem *perne*-ként. S ha használnák is, akkor sem lenne sok értelme az „orsónak az örvényben” (vagy a „forgásnak a körzésben”, ahogy Gergely Ágnes értelmezi), mert ne feledjük, Yeats is a *pern*, és nem a *perne* szót használja, ha csévéről, orsóról, forgó dobról vagy más efféléről kíván értekezni. Akkor inkább értsük a szót igeként. Már csak az a kérdés, miféle igeként, és hogy hogyan lesz ebből a magyar változatban „peregve szállás”, ha Yeats arra próbálja rávenni a bölcseket, hogy „jöjjenek”, nem pedig arra, hogy „röpüljenek”. Világos, hogy Jékelynek valahol vissza kellett csempésznie a szövegbe azt az imperativust, amit a *come* ige kiejtésével elvesztett útközben: a *gyre*-ből jelző lett, („peregve”), és a *perne* vagy elveszett, vagy furcsa alakváltással a repülés képében él tovább.

a változatlanság hona

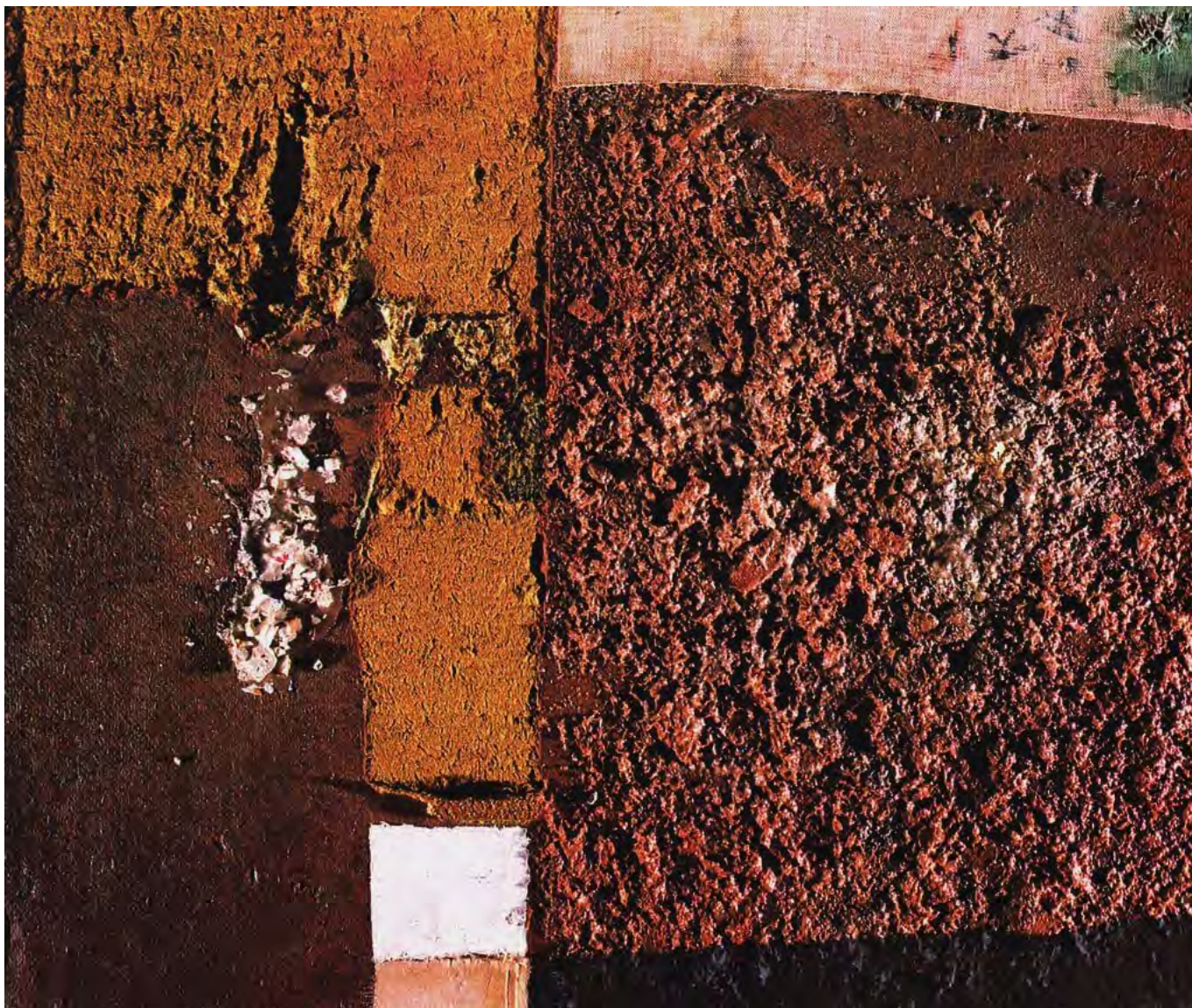
További kitartó bogarászással (szöszmötöléssel) el lehet jutni e ritka szó – mármint a *pern* – igeként használatához, mely, ha lehet, még ritkább, mint a főnévi, és akkor azt találjuk – a

már idézett New England-i vájár nyomán –, hogy az *változni* vagy *cserélni* jelentésben volt használatos szofisztikáltabb körökben, ahol is tudták, hogy egy bizonyos *Dr.*

Perne, a cambridge-i Peterhouse előjárója 1554 és '80 között, oly gyakran váltogatta nézeteit, hogy nevét igésítve kezdték használni a szeszélyes változékonyság jelölésére.

[7] Ez esetben viszont nem *pörgő*, hanem *változó* bölcseket szemlélünk Isten lángtengerének közepette, aminek nincs sokkal több értelme: már csak azért sem, mert Yeats a *Hajózás...*-ban éppenséggel a változás sikamlós világából igyekszik eljutni a változatlanság honába. Viszont az ingatag jellemű cambridge-i tudor nevében legalább ott az a bizonyos elveszett „e”. És miért ne lehetne felszólításként érteni: *Perne in a gyre!* – *Változzatok az örvénylésben!* Habár az átváltozást sokkal inkább maga a költő áhítja, mikor aranymadárrá lenne a Császár oldalán.

Az az egy „e” betű – micsoda bonyodalmakba sodorhatja az embert! Alkalmasint elnézőn megmosolyogjuk a régi egyházatyákat, amolyan madáchos lenézéssel: lám csak, az emberi együgyűség képes vérre menő vitákba szállni egy magánhangzó (esetükben egy „i” betű) miatt! – pedig ők tudták, hogy ama egy betű sötét verem, amely végtelen szakadékot nyit két valóság közt, s míg az egyik szó eget és földet összeköt, a másik elválaszt. Aligha véletlen, és semmiképp sem írható pusztán a *scriptoriumot* belengő unalom számlájára a középkori kalligráfusok buzgalma, amellyel a kódexlapok oldalait szapora lényekkel és pajkos jelenetekkel népesítették be. Az iniciálék nemegyszer fa-matuzsálemekké, olykor sűrű rengeteggé változtak, melynek ágbogai közt furcsa szerzetek ütnek tanyát: manók pislognak elő indáik közül, sárkányok fonódnak talpaikra, tudós remeték ügködnek árnyékukba húzódva. Tudták ők jól, a másolók, a szavak erdejében napszámra eltöltött végtelen órák után, hogy minden betű külön világ, hatalmas térség, melyek mélyén rejtett élet folyik; hogy a betűk kivirulhatnak vagy épp sorvadhatnak, tornyok, erősségek épülhetnek rajtuk, népes városokat hordhatnak hátukon, vagy épp csendes kikötőknek bizonyulhatnak. S mivel egyet-mást magam is tudok a betűkről, nem nyughattam, míg legalább még egy szót nem találok, amely értelmet adhat a versornak, olyan szót, amelynek végén ott virít az a bizonyos „e”.



Csak nem megint Jékely szikár alakját láttam ott messze a tárna félhomályában? Amikor már-már azt hittem, szó-kalandor nem-járta vidékre értem, tessék, ő megint csak megelőzött. Micsoda hiúság viszi rá az embert arra, hogy megfélekedve a régiekről, akárcsak egy pillanatig is úgy vélje: új mélységet talált? Hiszen a nyelv éppen ez: léptekre lépő lépések sora, utakra vésődő utak, ismétlések gyönyörűséges ismétléseinek ismétlései, mindig egyszerre másképp és ugyanúgy: szétfutó mintái akár egy kéz hajszálerei. Nem tudhatom persze biztosan, ő járt-e erre, de valami mégis azt súgja – és éppen a „szálljatok” ige használata vitt a nyomára.

További kitartó vájkálással (molyolással, pizsmogással etc.) ugyanis sikerült rábukkanni a *pern* egy másik, hasonlóképp ritka jelentésére, mely azonban angol nyelvterületen, úgy tűnik, itt-ott még ma is használatos. A *pern* (*perne*, *pernis*) egy

ragadozómadár-féle (neve a görög *pernész*-re és a latin *pernix*-re megy vissza), magyarul *darázsölyv*, míg a közönséges angolban *honey buzzard*-ként ismeretes. Euráziában mindenütt előfordul, Anglia déli területein is, fürge mozgású (latin neve pontosan erre utal), és a madarászok szerint a többi ölyv- és sólyomféléhez hasonlóan előszeretettel siklik a levegőben, és köröz messze magasan a felszálló meleg légáramok hátán. *Perne in a gyre*. Keringő ölyv.

S ha így olvasnánk a sort?

„Ó bölcsek, az Isten szent tűzében állók,
Akárha fal arany mozaikján,
Jöjjetek a tűzből, keringő ölyvként,
és lelkem énekmesterévé váljatok.”

Így rögvest más jelentést kapna a következő sor eleje is: *Consume my heart away...* – nem a tűz emésztené el a szívet (hisz a költő a maga részéről nem is az aranyos tűznek, hanem a bölcseknek szónokol), hanem maguk a bölcsek, kik ragadozómadár módra csapnának le a hús-szívra, akár a prédára, és marcangolnák szét. A *fastened to a dying animal* mindjárt nemcsak elvont kép volna (a haldokló állathoz láncolt szív allegóriája), hanem egészen konkrét jelentése lenne: a vergődő zsákmányállat utolsó pillanatainak tanújaként. Így válna Yeats a szellem martalékává, amit annyira áhított. A szent tűzből lecsapó madarak által. Ez a jelentés gyönyörűen illeszkedne a vers sok más képéhez, hiszen a *Hajózás...* tele van madarakkal, madarakkal és vizekkel: énekesmadarakkal az elején, s a fura aranymadárral a végén, melyről bajosan lehet eldönteni, miféle szerzet, de mindenesetre halhatatlan. Lehet, hogy Jékely emiatt komponálta fordításába a máskülönben nehezen indokolható röpülést? Mert hasonló képpel máshol is találkozunk a yeatsi életműben bogarászva (tallózva, böngészve, kutakodva), a *Második eljövétel* című híres versének mindjárt az elején, csak épp nem ölyvvel, hanem sólyommal kapcsolva össze a *gyre*-t:

Turning and turning in the widening gyre
The falcon cannot hear the falconer;
Things fall apart; the centre cannot hold;

Mere anarchy is loosed upon the world...

Magyarul:

*Mind tágabb körökben kering, s ha szól már,
nem hallja a sólyom, mit mond a solymár;
széthull minden; már nem tart a közép;
a földet anarchia dúlja szét...[8]*

*

Pern, pirn, perne, pyrn, pirne, pyrne...

Szétpergő szavak, miket nem tart a közép: s a vágyott jelentést anarchia dúlja szét. Az utolsó, némi fejtárgyokra okot adó nehézség már csak az volt, hogy miképp lett Jékely kezén a forgás, körözés egyértelmű képe (ami mind a *gyre*, mind a *perne* alapvető eleme, értsük ez utóbbit akár *orsónak*, akár *ölyvnek*) pergéssé, és lett végül „peregve szálljatok”. Hiszen a „pereg” korántsem ugyanaz, mint a „pörög”: az előbbi a homokszemek teszik a homokórában, az utóbbit meg például a rokka.



A fáradtság olykor meglepően találékonnyá teszi az embert, márpedig eddigre meglehetősen elfáradtam a jelentések és találgatások szövevényét szálagatva. Elvégre ez egy mellékszál, még ha bosszantóan összebogozott, hurkokba és csomókba gabalyodó szál is, én pedig végre az *egész* vers titkára szerettem volna rájönni: ha rá lehet jönni a versek titkára egyáltalán. Valószínűbb, hogy nem.

a fordító talányos választása

Yeats hajója viszont indulni készült a messzi Bizáncba, könyvlapok vakító hullámain át, így nekem is indulnom kellett. A türelmetlenség és fáradtság mondatja ki velem az utolsó szót, mely immár sokkal inkább sejtés, habókos ötlet, semmint megalapozott tudás; mert hiszen Jékelynek is le kellett tennie a tollat, és

megelégednie *valamilyen* megoldással, hogy a verset leadhassa. Miért szállnak a bölcsek peregve? Honnan és hova? A homokszemcsék a homokóra karcsú nyakán át leperegnek ugyan, de nem szállnak; az esőcseppek is pereghetnek, ha szitál vagy csendesen szemerkél odakinn, teszem azt, az ablaküvegen, de szintúgy csakis lefelé. Egyetlen dolog illik a képhez: a megrakott tűzből szerteszét szálló, peregve rebbenő *pernye*. És abban a pillanatban már – és csakis abban az egy pillanatban, soha azután – biztos voltam benne, hogy ez vezette Jékely tollát: a hangalak. *Perne* és *pernye*. Hogy ez magyarázza a fordító talányos választását: a hasonlóság. Aminek még értelme is van. Ami valahogy, mellesleg szerencsésen és merőben véletlenül, egyesíti magában a *perne*-ből szétágazó megannyi lehetséges és lehetetlen jelentést: a forgást, a röpülést, de még a szeszélyes változékonyságot is, ha nagyon akarom. *Pernye*: a gordiuszi csomó átvágása. Könnyed, mesteri mozdulattal.

*

A nyomában így vergődtem a felszínre én is újra. Aranyat, fogható bölcsességet persze ezúttal sem nyertem odalent, a szavak szakadékában, a sorok közt nyíló szurdokok mélyén, a vers árnyékának völgyében járva: hajamban betű-törek, körmeim alatt hangok maradéka, ruhámon mindenütt a nyelv pora. Joggal mondhatná bárki, ujjal rám mutatva: látják kérem, a betűvető. Élhetetlen egy alak. Való igaz, nem tiltakozhatom. Mert mit nyert ezzel bárki? Hacsak nem pár tétován ténfergő percet a pergő időben. Tagjaim elgémberedve, szemem ég, a fejem zúg, mint a méhkas nyáron. Egyszóval ismét útra készen.



[1] Nemes Nagy Ágnes, *A magasság vágya*, Magvető, Bp., 1992., p. 255.

[2] *O sages standing in God's holy fire
As in the gold mosaic of a wall,
Come from the holy fire, perne in a gyre,
And be the singing-masters of my soul.
Consume my heart away; sick with desire
And fastened to a dying animal
It knows not what it is; and gather me
Into the artifice of eternity.*

[3] Yeats, W. B., *Selected Poems*, Penguin Books, 2000, p. 268.

[4] L. uo., p. 269.

[5] Minden esszében aggasztó jelenség a lábjegyzetek elharapódzása. Tapasztalatom szerint a lábjegyzet rendkívül szapora és igencsak virulens létforma, s ha nem tartja kordában az ember, előszeretettel veszi át a hatalmat az oldal fölött, időnként egészen megbontva annak természetes egyensúlyát. Épp ezért, ha csak lehet, kerülöm, vagy legalább igyekszem visszaszorítani oda, ahová nevük szerint is valók: a talajszintre, a lap alsó fertályára. Ennek persze online közlés esetén semmi jelentősége, tekintve, hogy a képernyő felszíne potenciálisan végtelen szöveget

is képes megjeleníteni, így nem vonatkozik rá a könyvoldal megkívánta ökonómia.

[6] <https://poemshape.wordpress.com/tag/meaning-of-perne/>

[7] Tudományos dolgozatokban a lábjegyzetek olykor mondatról-mondatra sorjáznak, olyaténképpen, mintha a hivatkozások afféle elősködők volnának, melyek iszalagként fonódnak a szöveg-törzsre, úgyszólván megfojtva azt. Így kénytelen vagyok ezúttal bölcsen ellenállni a kísértésnek, hogy Dr. Andrew Perne személyéről még néhány érdekességet megosszak az olvasókkal – mint például hogy Angliában ma is látható olyan öreg szélkakas, melyen az ő monogramja szerepel.

[8] Ferencz Győző fordítása.

kép | Alberto Burri festményei